

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ АСОБЫ Ў КАМП'ЮТАРНА-АПАСРОДКАВАНАЙ КАМУНІКАЦЫІ

А. А. БАРКОВІЧ
БДУ, Мінск

Асоба чалавека ў кантэксце камунікацыі заўсёды стварала асаблівую персаналізаваную насычанасць працэсу. Таму ігнараванне абагульненых рыс камуніканта (адрасанта, адрасата, назіральніка) ускладняе, робіць уплывовасць асабовага фактару менш прадказальнай. Тым не менш, да гэтага часу комплекс асабовых характарыстык сістэматычна пакідаецца за дужкамі лінгвістыкі па прынцыпе: «гэта» – не лінгвістыка, а ўжо псіхалогія, сацыялогія, філасофія, медыцына і г. д. Але ў кантэксце сінкрэтычнага характару сучаснай навукі, цеснай сувязі лінгвістыкі з памежнымі навуковымі сферамі пашырэнне яе арэалу абумоўлівае разгляд праблемнай вобласці камп'ютарна-апасродкаванай камунікацыі праз прызму маўленчай дзейнасці чалавека, дыскурсу.

Крытэрыі класіфікацый характарыстык камунікацыйнай асобы ствараюць насычаную дыскурсіўным зместам *медыйна-камунікацыйная інфраструктура*. У рамках такой сістэматызацыі мэтазгодным з'яўляецца паздзел катэгорый камунікацыі на дзве групы: аб'ектыўныя і суб'ектыўныя.

Да групы *аб'ектыўных*, «тэхналагічных» складнікаў медыйна-камунікацыйнай інфраструктуры можна аднесці:

- пратакол перадачы паведамлення;
- сервісы паслуг;
- тэхнічнае абсталяванне (англ. *hardware*);
- праграмнае забеспячэнне (англ. *software*);
- інтэрфейсы карыстальнікаў;
- інтэрнэт-трафік.

Гэтая група катэгорый характарызуе аб'ектыўны бок камунікацыі, матэрыяльныя і тэхнічныя абставіны рэчаіснасці і віртуальнай рэальнасці.

Другая група катэгорый медыйна-камунікацыйнай інфраструктуры абагульняе *суб'ектыўныя*, ці кантэкстуальна-сацыяльныя, складнікі. Яны аб'яднаны асаблівасцямі індывідуальнага ўспрымання камунікатывунай сітуацыі і яе дыскурсіўных якасцяў. Сюды ўключаюць інфармацыю пра:

- удзельнікаў;
- узаемаадносіны ўдзельнікаў;
- мэты камунікацыі;
- тэмы камунікацыі;
- асаблівасці мовы камунікацыі.

З пункту гледжання дыхатаміі «аб'ектыўнае-суб'ектыўнае» дадзеныя катэгорыі будуць характарызаваць суб'ектыўныя абставіны камунікацыі, якія вызначаюць яе *асобавы* бок.

Асаблівасці ўзаемадзеяння ўдзельнікаў камунікацыі ў вельмі значнай ступені вызначаюцца якасцямі суб'ектаў камунікацыі, або *камунікацыйных асоб*. Феномен камунікацыйнай асобы, у сваю чаргу, мае складаную структуру. У ёй вылучаюцца групы характарыстык, якія дазваляюць сінтэзаваць для мэт даследавання своеасаблівыя *фантомы* людзей:

- камунікацыйныя персаналіі;
- камунікацыйныя персанажы;
- камунікантаў.

Суб'ект камунікацыі суадносіцца з рэальным чалавекам ці групай людзей, існуючымі ў рэчаіснасці. Як прэзентацыя канкрэтнага чалавека камунікацыйная асоба можа валодаць усімі атрыбутамі рэальнай дзейнасці, напрыклад, у працэсе камп'ютарна-апасродкаванай камунікацыі.

Найважнейшым аспектам функцыянальнасці камунікацыйных асоб з'яўляецца іх непарыўная сувязь з рэальнымі людзьмі, а не з праграмамі штучнага інтэлекту. Суб'екты камунікацыі як нейкая квазі-сацыяльная супольнасць, бадай, найбольш актыўна развіваюцца менавіта ў апасродкаваным камп'ютарнымі тэхналогіямі асяроддзі, якое з'яўляецца для іх вельмі зручным. Асвоіўшы Сусветнае павуцінне і мабільную сувязь – чалавек, несумненна, зможа адаптавацца і да іншых асяроддзяў. Як самастойныя адзінкі, суб'екты камунікацыі здольныя інтэгравацца ў *камунікацыйныя страты*.

У абстрактным плане ў структуры асобы пераважаюць яе экстракамунікацыйныя характарыстыкі, у тым ліку сацыяльныя. У гэтым аспекце віртуальная «субстанцыя» чалавека з'яўляецца *камунікацыйнай персаналіяй*. Будучы суб'ектам камунікацыйнай дзейнасці наогул, у віртуальнай рэальнасці чалавек рэалізуе толькі частку сваёй сацыяльнай актыўнасці. Вялікая частка магчымасцяў персаналіі ніколі не будзе рэалізавана і не праявіцца. Падобным чынам, у выглядзе магчымых, патэнцыйных варыянтаў існуе «нябачная» частка мовы.

У *камунікацыйным персанажы*, наадварот, адлюстроўваюцца канкрэтныя праявы працэсу, дзейнасці – дзеяння (або бяздзеяння) асобы, функцыянуе адна з праекцый ўдзельніка камунікацыі ў віртуальным дыскурсе. У такім аспекце гаворка ідзе пра інтракамунікацыйныя, у тым ліку, ментальныя і псіхалагічныя характарыстыкі дадзенай рэалізацыі суб'екта. Персанаж увасабляе ўяўленні чалавека пра яго прэзентацыі ў камунікацыйным працэсе, яго маску, «легенду».

Адсутнасць актыўнасці абстрактнага ўдзельніка камунікацыйнага інтэрнэт-асяроддзя і яго ўцягнутасць у працэс узаемадзеяння з іншымі ўдзельнікамі віртуальнай прасторы – у нейкім канкрэтным часе і месцы, зусім не выключае такую магчымасць пры іншых абставінах і пад іншай інтэрнэт-маскай. У такой сітуацыі камунікацыйная асоба некаторы час можа быць *латэнтнай*, схаванай.

Дзейнасць камунікацыйнага персанажа абумоўлена яго доступам у Інтэрнэт і, адпаведна, рэгістрацыяй, у тым ліку, у яго канкрэтным сегменце – форуме, блогу і г. д. Камунікатыўныя характарыстыкі асобы ўвасабляюцца ў:

- мадэлях прэзентацыі;

– мадэлях рэалізацыі.

Мадэлі (або патэрны) *прэзентацыі* камунікацыйнага персанажа ў камп’ютарна-апасродкаваным асяроддзі – гэта:

- найменні (нікі);
- візуальныя вобразы (аватары);
- моўныя вобразы (стылізаванае маўленне, больш або менш рафінаваная ў выглядзе клішэ, жаргону, слэнгу, эратыва (як насычанага некарэктным словаўжываннем маўлення і г. д.)

Мадэлі (або патэрны) *рэалізацыі* камунікацыйнага персанажа – гэта:

- кола зносін;
- рэальны і ўяўны статус;
- тыповыя паводзінавыя клішэ:
  - абдуманая загадка;
  - спантанная.

Мадэлям рэалізацыі камунікацыйнага персанажа можа быць ўласцівая рознай ступені *інтэнсіўнасць*:

- актыўны / пасіўны рэжым;
- складаная / простая форма;
- працягласць / кароткачасовасць (у часе);
- глабальнасць / лакальнасць (у прасторы).

Асаблівасці камунікацыйных персаналій і персанажаў абумоўлены некалькімі дзядамі (групамі) *параметраў*:

- абстрактнасць / канкрэтнасць;
- патэнцыйнасць / рэалізаванасць;
- экстракамунікацыйнасць / інтракамунікацыйнасць;
- дзейнасць / дзеянне;
- сацыяльнасць / індывідуальнасць;
- інтэлектуальнасць / эмацыянальнасць і інш.

Некалькі прасцей у плане структуры асобы праяўляюць сябе «камуніканы». У дадзеным аспекце праявы камунікацыйных асоб носяць эпизадычны характар, шмат у чым залежаць ад абставін канкрэтнай камунікацыйнай сітуацыі.

З прычыны бурнага развіцця віртуальнай рэальнасці многае ў «фрэймах» камунікацыйнай асобы перажывае змены. Умоўнасць рознага роду схем падкрэсліваюць многія даследчыкі, сфера камп’ютарна-апасродкаванай камунікацыі не з’яўляецца выключэннем: «...*the scheme is not in itself a contribution to a theory of genre, but is rather a preliminary aggregation of factors that will have to find a place in a theory of CMD genres*» (...схема, уласна, – не даніна тэорыі жанру, а хутчэй з’яўляецца папярэднім агрэгіраваннем фактараў, якім будзе знойдзена месца ў тэорыі жанраў CMD (камп’ютарна-апасродкаванага дыскурсу)) [1].

Успрыманне суразмоўцы па камп’ютарна-апасродкаванай камунікацыі ў адсутнасці візуальнага і слыхавага кантакту арыентуецца на даступныя даныя

як аналітычнай якасці, так і эўрыстычнага паходжання. Аналітычныя высновы пра асобу суразмоўцы могуць быць паспяхова атрыманы на падставе ўскосных, апасродкаваных даных, даступных з камунікацыйнага акта або дзейнасці ў цэлым. Практычна жа адзінай крыніцай ведаў аб камунікацыйнай асобе з'яўляецца яе маўленне ва ўмовах тым ці іншым чынам апасродкаванай камп'ютарна-камунікацыі. Камп'ютарна-апасродкаванае маўленне, тым не менш, у адсутнасці «аналагавых» звестак пра суразмоўцу, наўпрост атрыманых ад органаў пачуццяў, таксама дазваляе рэалізоўваць дастатковую для эфектыўнай камунікацыі сукупнасць персаналізаваных даных.

БІБЛІАГРАФІЧНЫЯ СПАСЫЛКІ

1. *Herring S. C.* A faceted classification scheme for computer-mediated discourse // *Language@Internet*. 2007. Volume 4, article 1 [Electronic resource]. URL: <http://www.languageatinternet.org/articles/2007/761>. (date of access: 29.10.2013).